

Велінець Юрій Іванович,
*доктор філософії з історії,
провідний науковий співробітник
Нововолинського історичного музею,
старший викладач кафедри
фундаментальних та спеціальних дисциплін
Нововолинського навчально-наукового
інституту економіки та менеджменту
Західноукраїнського національного університету
orcid.org/0000-0002-8998-0230
velinets.yura@ukr.net*

Погрібний Артем Олександрович,
*художник-реставратор
вищої кваліфікаційної категорії з олійного живопису
Харківської філії Національного науково-дослідного
реставраційного центру України,
член Національної спілки художників України
orcid.org/0009-0005-7945-3735
pogrebartema@gmail.com*

СУЧАСНІ НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА РЕСТАВРАЦІЯ ІКОН ВОЛИНСЬКОГО ПРИБУЖЖЯ

У статті відображено сучасні наукові дослідження ікон храмів Волинського Прибужжя. Відзначено важливість проведення експедицій, з метою виявлення сакральних пам'яток, що потребують реставрації, адже на заході України у храмах збереглися чимало зразків українського іконопису XVII–XX ст. Частина з них розміщена на горищах, ризницях або окремих прибудовах, де немає відповідних мікрокліматичних умов зберігання, що призводить до часткової, а згодом, їх повної втрати. Інші ікони знаходяться в інтер'єрах храмів, які використовуються під час богослужінь, проте теж потребують особливого догляду. Більшість наукових досліджень зразків українського іконопису в основному обмежується образами, які зберігаються у музейних фондах, натомість те, що знаходяться у храмах практично не відображається в наукових напрацюваннях. Тому в статті зазначено важливість деталізованого обстеження храму, рентгенівського дослідження дошок й полотен, аналізу архівних фондів, свідчень очевидців, розкриття реставратором прихованих зображень тощо. Описано результати вивчення конкретних сакральних пам'яток, їх співставлення по художній стилістиці, визначено історію створення, оновлення й збереження через призму архівних відомостей та інше.

Представлені в статті приклади вивчення іконопису Волинського Прибужжя можуть слугувати додатковим інформаційним джерелом для інших регіонів, у яких проводять процес дослідження української сакральної спадщини. На фактах аналізу волинського іконопису, також продемонстровано вагомість вивчення історичної регіоналістики та краєзнавства через призму історії України. Ілюстрованим матеріалом підтверджено результати досліджень та реставраційних робіт, які проводилися на сучасному етапі вивчення іконопису Волинського Прибужжя.

Розкрито реставраційну діяльність у регіоні та підкреслено важливість поєднання спільної діяльності фахівців дотичних галузей історичної науки. Це дозволяє всебічно розкрити процес історичного дослідження сакральних пам'яток, визначити їх вагомість для регіону та України в цілому. Спеціалісти з окремих вузьких історичних дисциплін допомагають з'ясувати безліч нюансів, які широко доповнюють наукове дослідження або ж сприяють його наповненню, а також збагачують музейно-експозиційний фонд регіону.

Ключові слова: Волинське Прибужжя, іконопис, реставрація, ікона, церква, пам'ятка, охорона культурної спадщини.

Velinets Yurii,
*Doctor of Philosophy in History,
Leading Scientist of the Novovolynsk Historical Museum,
Senior Lecturer at the Department
of Fundamental and Special Disciplines
Novovolynsky Educational and Scientific Institute
of Economics and Management
Western Ukrainian National University
orcid.org/0000-0002-8998-0230
velinets.yura@ukr.net*

Pohribnyi Artem,
*Artist-Restorer of the Highest Qualification Category in Oil Painting
of the Kharkiv Branch of the National Research
and Development Restoration Center of Ukraine,
Member of the National Union of Artists of Ukraine
orcid.org/0009-0005-7945-3735
pogrebartema@gmail.com*

MODERN SCIENTIFIC RESEARCH AND RESTORATION OF ICONS OF THE VOLYN PRIBUZHYA

The article reflects modern scientific studies of the icons of temples in the Volyn Pribuzhya. The importance of carrying out expeditions with the aim of identifying icons in need of restoration was noted, because in the west of Ukraine, many examples of Ukrainian icon painting of the 17th–20th centuries have been preserved in churches. Some of them are placed in attics, sacristy or separate annexes, where there are no suitable microclimatic storage conditions, which leads to partial, and later, complete loss. Other icons are located in the interiors of churches, which are used during religious services, but they also require special care. The majority of scientific studies of samples of Ukrainian icon painting are mainly limited to the images stored in museum collections, on the other hand, those found in churches are practically not reflected in scientific works. Therefore, the article points out the importance of a detailed examination of the temple, X-ray examination of boards and canvases, analysis of archival funds, eyewitness accounts, disclosure of hidden images by the restorer, etc. The results of the study of specific sacred monuments are described, their comparison in terms of artistic style, the history of creation, renewal and preservation through the prism of archival information, etc. is determined. The examples of the study of the iconography of the Volyn Pribuzhya presented in the article can serve as an additional source of information for other regions in which the process of studying Ukrainian sacred heritage is carried out. Based on the facts of the analysis of the Volyn icon painting, the importance of the study of historical regionalism and local history through the prism of the history of Ukraine is also demonstrated. The illustrated material confirms the results of research and restoration work, which were carried out at the current stage of the study of the iconography of the Volyn Pribuzhya. The restoration activity in the region is revealed and the carefulness of the combination of joint activities of experts from related branches of historical science is emphasized. This makes it possible to comprehensively reveal the process of historical research of sacred monuments, to determine their significance for the region and Ukraine as a whole. Specialists from certain narrow historical disciplines help to find out many nuances that widely complement scientific research or contribute to its filling, as well as enrich the museum and exhibition fund of the region.

Key words: Volyn Pribuzhya, icon painting, restoration, icon, church, monument, protection of cultural heritage.

Постановка проблеми. Тривалий час історичне краєзнавство у Волинському Прибужжі характеризувалося відсутністю розвитку та недостатністю професійного підходу у вивченні сакральних пам'яток регіону. Сьогодні з'являється численна кількість книг місцевих краєзнавців або любителів минулого краю про історію й сучасний розвиток того чи іншого села, які користуються неабияким

попитом на регіональному рівні. Проте, автори зазвичай не дотримуються академічних вимог до написання історичного нарису та не зважають на безліч практичних дій із охорони культурної спадщини регіону, який би збагатив краєзнавче дослідження. Вибір нових підходів у вивченні минулого краю, а також їх реалізація на практиці дозволить комплексно та професійно вивчити історію певного регіону. Тому

метою і завданням дослідження є демонстрація й узагальнення отриманого досвіду з вивчення іконопису Волинського Прибужжя, активізація таких же процесів в інших регіонах України, задля порятунку та охорони сакральної спадщини українського народу.

Рис. 1. Царські ворота Низкиничівського чоловічого монастиря після реставрації

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасне дослідження ікон у Волинському Прибужжі розпочалося у 2022 р., коли у Нововолинському історичному музеї розпочав реставраційну діяльність художник-реставратор А. Погрібний, який переїхав у Нововолинськ з охопленого війною, Харкова. Того ж року розпочалася реставрація експонату «Царські ворота» Низкиничівського чоловічого монастиря, що датується XVIII ст. [Див.: рис. 1]. Безпосередньо, перед початком самого процесу, було зібрано усі можливі фотоматеріали вигляду інтер'єру Успенської церкви села Низкиничі, які б дозволили сформувати загальне уявлення про вигляд храмового іконостасу, а також його зміни. Наприклад, на фотографіях 1930-х рр. в іконостасі зафіксовано значно більшу кількість збережених окремих декорованих елементів. Однак, внаслідок неналежного зберігання впродовж другої половини ХХ ст. було втрачено чотири ікони пророчого чину. Окрім того, в 1991 р. настоятелем храму о. Павлом (Лебідь) було остаточно демонтовано іконостас XVIII ст. й замінено на новий. Більшість частин іконостасу та ікон Низкиничівського храму досі не знайдено. До 2023 р. вважалося, що єдиним збереженим елементом іконостасу є лише царські ворота, які під час формування експозицій

директоркою Нововолинського історичного музею у 1998 р. були вилучені із монастиря та переміщені до фондів музею задля подальшого збереження.

У лютому 2023 р. в Покровській церкві села Кропивщина вдалося виявити ікону «Таємна вечеря» [Див.: рис. 2], яка раніше знаходилася у Низкиничівській церкві над царськими воротами іконостасу. Потрапила ця ікона до церкви Кропивщини у 1998 р., коли було зведено місцевий храм, який потребував внутрішнього наповнення культовими речами. Тоді настоятель церкви Низкинич передав ікону «Таємна вечеря» до Кропивщини, де вона перебувала в інтер'єрі тривалий час. З появою ушкоджень на іконі, її було розміщено в горизонтальному положенні на шафі у церкві. Після виявлення ікони стало зрозуміло, що є можливість віднайти інші втрачені частини іконостасу. Як результат, впродовж 2023 р. було знайдено ікону «Причастя Святого Онуфрія», а також «Св. Василій Великий». Подальші пошуки інших частин Низкиничівського іконостасу тривають.

Рис. 2. Ікона «Таємна вечеря» Низкиничівського чоловічого монастиря після реставрації

Із початком розчищення царських воріт й «Таємної вечері» від нашарувань пилу й фарби, постало питання авторства, приналежності до іконописної школи й точного датування експонатів. В процесі реставрації художником-реставратором А. Погрібним було виявлено нижній прихований шар живопису у шести медальйонах царських воріт [Див.: рис. 3]. Верхній шар датувався 1960-ми рр. та мав характер народного живопису, а нижній – XVIII ст. із більш професійним рівнем виконання. Ікони нижнього шару намальовані на темному тлі, а на книгах святих чітко прописано тексти святих латинською мовою. Власне це

є підтвердженням, що виявлений нижній живописний шар є оригінальним та має датування XVIII ст., коли Низкиничівський монастир належав до Греко-католицької церкви.

Рис. 3. Один із медальйонів царських воріт церкви села Низкиничі, де зображено Святого Іоанна (праворуч – 1960-х рр., ліворуч – відкрите зображення XVIII ст. після реставрації)

Враховуючи дату та географічне розташування церкви Низкинич, формується припущення що Низкиничівський іконостас створено майстрами Жовківської іконописної школи (Північна Галичина). Для визначення достовірності цього факту у серпні 2023 р. здійснено експедицію до сіл Хорів та Новий Загорів, де у XVIII ст. у місцевих храмах працював один з найвідоміших представників згаданої школи – Йов Кондзелевич. Порівнявши вигляд вітваря із Новозагорівського монастиря, який розміщено у храмі села Хорів із Низкиничівськими царськими воротами й іконою «Таємна вечеря» виявлено схожість окремих художніх деталей. Для остаточного підтвердження проводяться пошуки відомостей у фондах архівів України. Зокрема, у Центральному державному історичному архіві України міста Київ, вдалося віднайти візитації Низкиничівського василіанського монастиря за 1799–1805 рр. (ЦДІАК України, спр. 508: 329). У них детально описано вигляд іконостасу та ікони, які знаходилися в інтер'єрі храму. На основі цих відомостей з'ясовано, що на фотографіях першої половини ХХ ст. уже відсутні два скульптурних зображення ангелів у верхній частині іконостасу. Окрім того, в описах зазначено кольори, якими було розписано іконостас. Це дало можливість відтворити історичну репродукцію інтер'єру Успенської церкви села Низкиничі станом на

кінець XVIII ст. Її здійснив художник-реставратор А. Погрібний [Див.: рис. 4].

Рис. 4. Ілюстрована репродукція іконостасу Низкиничівського монастиря станом на кінець XVIII ст.

На основі аналізу вітваря Свято-Онуфріївської церкви села Хорів також звернули увагу на його схожість із вітварями Свято-Миколаївської церкви села Мишів [Див.: рис. 5]. Тобто можна з впевненістю заявити, що художні зразки митців Жовківської іконописної школи поширені по усьому півдні Волинської області. Окремі деталі вітваря села Мишів на горному місці зафарбовано емалевою фарбою та потребують відкриття. Згідно опису церкви Мишова за 1925 р. на прихованих зображеннях намальовано образи Святого Аарона та Мойсея зі скрижалями (ДАТО, спр. 652: 106–107). Проте, остаточно можна це з'ясувати після комплексу досліджень.

Рис. 5. Вітварі на горному місці. Ліворуч – у храмі села Мишів, праворуч – у церкві селі Хорів

З метою вивчення іконопису прибузького регіону, здійснювалися експедиції, під час яких виявлено ікони, котрі потребують негайної реставрації, адже вони втрачаються від

неналежних кліматичних умов зберігання. Так, у червні 2023 р. на горищі Хресто-Воздвиженського храму села Заболотці знайдено запилену ікону в кіоті «Почаївська Богородиця». Під час огляду було виявлено навколо лику Пресвятої Богородиці рослинний рельєф та один великий німб, який вказував на Спасителя. Тобто стало очевидним, що під верхнім шаром ймовірно, приховано зображення Ісуса Христа [Див.: рис. 6]. Після проведення рентгенологічного дослідження вдалося з'ясувати, що образ Спасителя чудово зберігся, а тому художником-реставратором А. Погрібним було розпочато процес розкриття. Цей образ датується кінцем XVII ст. та відноситься до Волинської школи іконопису, який написаний темперними і олійними фарбами. Тло й елементи одягу вкрито сусальним золотом і сріблом.

Рис. 6. Ікона із Хресто-Воздвиженського храму села Заболотці. Зліва – образ Почаївської ікони Божої Матері, справа – відкритий образ Спасителя під час реставрації (на ньому ще зображене обличчя і корона з Почаївської Богородиці)

Кіот ікони також представляє рідкісну, збережену до нині пам'ятку [Див.: рис. 7]. Внизу вдалося розкрити напис кінця XVII ст.: пречтому ти образу поклоняємься бл҃҃҃їи прослаше прошенїа прегрѣшенїе наш хѣ бѣ («Пречистому твоєму образу поклоняємося. Благі просять прохання [на молитву за] гріхи наші Христе Боже»). Кіот повністю перемальовано олійними фарбами в XIX–XX ст. Зондаж показав наявність сусального срібла на декоративних елементах кіоту. Передбачається тривала і кропітка реставраційна робота із відновлення його оригінального вигляду.

Рис. 7. Дореставраційне зображення Почаївської Пресвятої Богородиці (під ним – прихований образ Спасителя) у кіоті із села Заболотці

На основі архівних відомостей вдається також віднайти ікони, які представляють собою цінний історичний матеріал. Наприклад, за церковним описом 1925 р., який віднайдено у Покровській церкві села Грибовиця знайдено сімейну ікону дворянського роду Дверницьких, які були власниками села Будятичі. Ікона датується кінцем XIX ст. На ній зображено святі патрони найближчої родини Омеляна Дверницького [Див.: рис. 8]. Зокрема, патрон батька Омеляна – Святий Миколай увіковічений на окремій іконі такого ж стилю.

Рис. 8. Сімейна ікона родини Дверницьких. Кінець XIX ст.

У діючих храмах наявні «приховані» образи, які представляють собою високомайстерні зразки іконопису. Яскравим прикладом у Волинському Прибужжі є Хресто-Воздвиженський

храм села Заболотці. У вівтарній частині церкви з тильної сторони іконостасу розміщено дві ікони «Пресвята Богородиця» й «Спаситель на троні», які намальовано на полотнах в 1971 р. місцевим художником Михайловським. Полотно було натягнуто на дошки й на одній із них вдалося зафіксувати знизу невелику потертість із проблоском позолоти. Стало очевидним, що за полотнами приховано дошки з іншими іконами, які мають позолочений фон. У серпні 2023 р. полотно було знято та перетягнуто на нові дошки. Припущення все ж підтвердилися: на дерев'яних основах дійсно зображено Спасителя та Пресвяту Богородицю, які мають датування XVIII – початку XIX ст. [Див.: рис. 9]. В кінці XIX ст. фон обидвох ікон було покрито позолотою, що є свідченням пошанування місцевою громадою цих образів. На жаль, не збереглися оклади, на наявність яких вказують характерні сліди на образах. Враховуючи сюжет й розміри ікон, стало очевидним, що вони розміщувалися в іконостасі поруч із царськими воротами. Найімовірнішою причиною закриття ікон полотнами вважається поява втрат живопису й можливо руйнації окладів, якщо не їхнє викрадення. Також у нав'язаному ж храму приховано ще дві ікони, які згодом теж буде розкрито.

Рис. 9. Відкриті ікони із-під полотен у храмі села Заболотці

Переважна більшість ікон, які вдалося відкрити, перебувала під нашаруваннями фарби із зображенням різних біблійних сюжетів. Яскравим таким зразком є ікона «Моління про чашу» із храму Казанської ікони Божої Матері села Гряди (до 1946 р. – Калусів). Після проведеного

рентгенологічного дослідження стало відомо, що під верхнім зображенням також приховано образ, адже яскраво проявлявся лик Ісуса Христа. В процесі реставраційного розкриття стало зрозумілим, що рентген показав третій прихований шар. Первинне зображення датується XVIII ст. і представляє собою малопоширений сюжет – «Христос – Виноградна лоза» [Див.: рис. 10]. Цей образ є глибоко символічним і представляє Ісуса Христа після Воскресіння, акцентуючи на Його жертві та таїнстві Євхаристії. В українському іконописі образ «Христос – Виноградна Лоза» набуває особливої популярності у XVIII ст. Такі взірці трапляються у Галичині, Волині та Центральній Україні, що свідчить про швидке розповсюдження сюжету. Це, зокрема, пояснюється впливом культури бароко із її алегорично-символічними композиціями, які нерідко вимагали складного богословського тлумачення і глибокого знання біблійного сюжету (Косів, 2010). Унікальним є те, що на іконі із грядівської церкви відсутнє зображення виноградної лози. Кров Ісуса Христа із порізів на руці та ребрі стікає у дві чаші, які тримають ангели, таким чином символічно демонструючи, що в чаші для Євхаристії – кров Христа [Див.: рис. 10].

Рис. 10. Первинний сюжет «Христос – Виноградна лоза» на іконі з храму села Гряди, який виявлено під час реставрації. (Білі фрагменти – місця втрат живопису, які реставратор покрив ґрунтом)

Другий сюжет ікони – це зображення «Хлібний Спас» [Див.: рис. 11]. На іконі зображено Ісуса Христа, який здійснює таїнство Євхаристії (Святе Причастя) і благословляє Святі Дари: хліб і вино. Згідно з Новим Заповітом, Христос започаткував його під час Тайної Вечері,

коли подав апостолам хліб і вино. Такий сюжет ікони був поширений в XIX ст. Третій сюжет, який був поверхневим – це ікона «Моління про чашу», яка була намальована в середині XX ст. [Див.: рис. 12]. Таким чином на одній дошці написано в різні часи три сюжети однієї події – таїнства Євхаристії. Художником-реставратором А. Погрібним було знято два нашарування та відкрито ікону XVIII ст. У храм Казанської ікони Божої Матері було повернуто відтворену на новій дошці ікону «Моління про чашу». Реставрація оригінальної дошки ще триває.

Рис. 11. «Хлібний Спас» із храму села Гряди, відкритий під час реставрації. XIX ст. (Лик ангела та нога – нижній шар ікони «Христос – Виноградна лоза»)

Рис. 12. Ікона «Моління про чашу» із Грядівської церкви (світлі частини – розвідувальні розчищення нижніх шарів)

У Грядівській церкві на реставрацію було також взято ікону «Георгій Переможець». Враховуючи її розміри й форму можна вважати, що в минулому розміщували ікону на дияконських дверях іконостасу одного із місцевих храмів. Ця ікона опинилася у церкві села Гряди на початку 1990-х рр., коли було відновлено

богослужіння, адже храм з 1960 р. не діяв за призначенням й був у власності місцевого колгоспу. Чи належала ця ікона грядівській громаді до 1960-х рр. – невідомо. Проте, після відновлення богослужінь у закритих храмах, за часту діяла практика повернення із функціонуючих місцевих церков церковного начиння, яке найімовірніше належало недіючій церкві.

Після аналізу ікони «Георгій Переможець» стала очевидною наявність прихованого зображення. Рентгенівське дослідження висновки підтвердило. В процесі реставраційних робіт визначено, що верхній шар – це промальоване нижнє зображення Георгія Переможця. Проте, нижчий шар виконано значно майстерніше та датується початком XX ст. [Див.: рис. 13]. Розкривши його остаточно та законсервувавши в липні 2023 р. ікона повернута до інтер'єру церкви Казанської ікони Божої Матері.

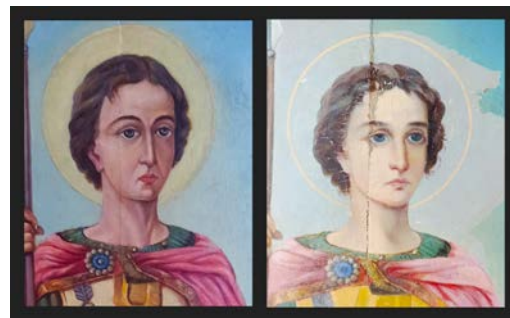

Рис. 13. Ікона «Георгій Переможець» із Грядівського храму. Ліворуч – зображення ікони початку 1990-х рр. до реставрації. Праворуч – виявлений під час реставрації оригінал початку XX ст.

В 2019 р. релігійна громада Свято-Миколаївського храму села Будятичі проголосували за перехід до Православної Церкви України. Процес переходу проходив досить напружено із судовою тяганиною громади із колишнім священником УПЦ МП. Після остаточного вирішення цього питання, місцеві парафіяни підозрювали, що попередній священник викрав оригінал чудотворної Будятичівської ікони Божої Матері [Див.: рис. 14]. Ікона має давньо-візантійське походження, намальована на дошці, на темному фоні, який у 1880 р. замінено на золотистий (Рожко, 1998, с. 56). Після звернення громади до працівників Нововолинського історичного музею у грудні 2022 р. було проведено рентгенівське дослідження цієї пам'ятки.

Перш за все, на металевому окладі було виявлено напис, у якому зазначалося, що ікона піддавалася реставрації з нагоди її 300-ліття, в 1937 р. з ініціативи священника Ісидора Вакуловича. Після зняття металевого окладу та огляду ікони, стало очевидним, що є сліди реставрації тих часів. Рентгеновське дослідження також продемонструвало збереження незначної кількості окремих живописних частин ікони до реставрації, що підтверджувало її оригінальність [Див.: рис. 15]. Враховуючи, що реставрація 1937 р. могла спричинити значні зміни у зображенні Пресвятої Богородиці, нині проводяться пошуки збережених фотографій ікони кінця XIX – початку XX ст. Згідно переліку речей, що перебували в кінці XIX ст. у Володимир-Волинському древньосховищі, відомо, що український мистецтвознавець, археолог А. Прахов у 1886 р. здійснив фотографування Будятичівської ікони Божої Матері (ВЄВ, 1889, с. 573). Пошуки цієї світлини тривають.

Рис. 14. Чудотворна Будятичівська ікона Божої Матері

У 2023 р. у каплиці біля Святого джерела села Будятичі було вчинено акт вандалізму: пошкоджено двері каплички та паперову репродукцію чудотворної Будятичівської ікони Божої Матері [Див.: рис. 16]. Після звернення громади за наявними фотоматеріалами, які були зроблені в процесі експедицій, вдалося відтворити паперову репродукцію ікони. Таким чином, це є прикладом вважливості проведення під час наукових досліджень деталізованої фотофіксації пам'яток задля їх подальшого збереження. Окрім того в процесі вивчення пам'яток, звертається увага громади та представників влади

на їхні історичні цінності й значення для охорони культурної спадщини в цілому.

Рис. 15. Рентген-знімок Будятичівської чудотворної ікони Божої Матері

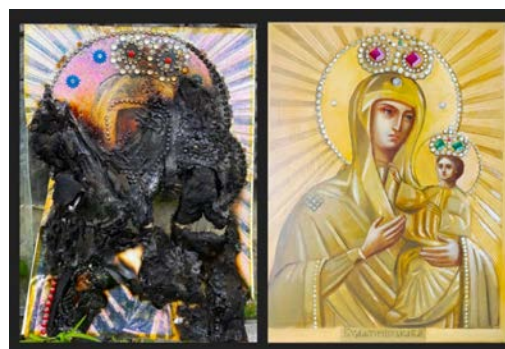

Рис. 16. Пошкоджена паперова репродукція Будятичівської ікони Божої матері та її відтворений вид

У січні 2023 р. також у дзвіниці Свято-Миколаївської церкви села Лудин було віднайдено одну ступку царських воріт XVII ст., ікону «Благовіщення Пресвятої Богородиці» XVII ст., ікону «Причастя Святого Онуфрія» XVII ст., ікону «Святого Василя Блаженного» XVIII ст., а також близько десяти хоругв XIX–XX ст. Втрати художніх елементів окремих ікон досить значні та потребують негайних дій фахівців задля їх збереження [Див.: рис. 17]. Визначення шляхів порятунку перерахованих пам'яток ще досі тривають. Проте, така знахідка є яскравим прикладом того, що значна кількість зразків українського іконопису збережено, але потребує нагального втручання спеціалістів з пам'яткоохороною діяльністю й реставраторів.

Рис. 17. Ікона «Благовіщення Пресвятої Богородиці», яка виявлена на дзвіниці церкви села Лудин

Висновки. Впродовж 2022–2023 рр. працівниками Нововолинського історичного музею

та художником-реставратором А. Погрібним було проведено комплекс історико-краєзнавчих досліджень та реставраційно-рятувальних робіт задля збереження ікон Волинського Прибужжя. Віднайдено немало «прихованих» унікальних образів на дзвіницях, в ризницях, під полотнами і нашаруваннями фарби. Така ж тенденція розміщення старовинних зразків іконопису, що не використовується в богослужіннях, по закутках храмів поширена у всіх областях України. Нажаль в силу обмеженої діяльності фахівців з пам'яткоохоронної діяльності та нерозуміння парафіянами історичної цінності ікон, допущено значні втрати зразків ікон, або ж усього образу в цілому. Таким чином проведення масштабних дій з вивчення та реставрації ікон в Україні є необхідним та терміновим, адже до сьогодні зберіглося не так багато старовинних ікон, які є взірцевими в українському іконописі.

Список використаних джерел:

1. Державний архів Тернопільської області. Ф. 148. Оп. 2. Спр. 652.
2. Косів Р. (2010). Ікона «Спас – Виноградна Лоза». URL: https://risu.ua/ikona-spas-vinogradna-loza_n36540
3. Краткая опись предметов, поступивших в древнехранилище св.-Владимиского Братства по 1-е января 1889 года. *Волинські епархиальні ведомості*. 1889. № 23. 11 августа.
4. Рожко В. (1998). Чудотворні ікони Волині і Полісся. Історико-краєзнавчий нарис. Луцьк : «Медіа». 1998. 355 с.
5. Центральний державний історичний архів України, м. Київ (ЦДІАК України). Ф. 2227. Оп. 1. Спр. 508.

References:

1. Derzhavnyi arkhiv Ternopilskoi oblasti. F. 148. Op. 2. Spr. 652.
2. Kosiv R. (2010). Ikona “Spas – Vynogradna Loza”. [Icon “Savior – Vine”] URL: https://risu.ua/ikona-spas-vinogradna-loza_n36540. [in Ukrainian]
3. Kratkaya opis predmetov, postupivshikh v drevnekhranilishche sv.-Vladimiskogo Bratstva po 1-e yanvary 1889 goda. *Volinskie yeparkhialnie vedomosti [A brief inventory of items received at the ancient repository of the St. Vladimian Brotherhood on January 1, 1889. Volyn Diocesan Gazette]*. 1889. № 23. 11 avgusta.
4. Rozhko V. (1998). Chudotvorni ikony Volyni i Polissia. Istoryko-kraieznavchyi narys [Miraculous icons of Volyn and Polissia. Historical and local history essay]. Lutsk : “Media”. 1998. 355 s. [in Ukrainian].
5. Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy, m. Kyiv (TsDIAK Ukrainy). F. 2227. Op. 1. Spr. 508.